

handreiking van Boven om hem veilig door het leven te geleiden.

De Javaan is Mohammedaan naar uiterlijken vorm en belijdenis; doch in verreweg de meeste gevallen is hij dit slechts in naam. Het animisme zit hem — zij het onbewust — in hart en nieren. Op zijn best genomen is een wajangvertooning voor hem een louter vermaak, tot opluistering van levensgebeurtenissen „von der Wiege bis zum Grabe”, maar dan toch met kinderlijke volksvereering der voorvaderlijke helden uit zijn meer aangevoelde dan geboekstaafde vaderlandsche geschiedenis.

Elk tooneelstuk geeft toch een conflict tusschen een booze en een goede macht, dat eindigt met de overwinning van het Goede in de gestalte van een held, die den vertegenwoordiger van de booze macht onschadelijk maakt, en de zaken weer in het rechte spoor brengt. (Zie pl. 1)

Desondanks behoort aan elke rechtgeaarde wajangvertooning het branden van wierook vooraf te gaan, terwijl op een koperen bekken spijzen en vruchten liggen, die de vertooner (dalang) met zijne muzikanten mee naar huis neemt. Het branden van wierook was een hulde aan de geesten der voorouders in welriekende geuren; en de gave van spijzen, die s a d j è n heet, had oorspronkelijk de beteekenis van een offer aan die voorvaderlijke geesten, die zich laafden aan de fijne, onstoffelijke krachten van de offeranden. Deze beteekenis mag vervallen zijn, zoodat het offer niet meer is dan een geschenk aan den dalang en zijn orkest, desnoods — voor de meer intellectueelen — een hulde uit piëteit aan zijn cultuurgeschiedenis. Op deze wijze zou dan het religieus-animistische element aan de wajang ontnomen zijn, om alleen het legendarisch-historische te bewaren.

Staan wij ten slotte even stil bij het belangrijkste Javaansche heldendicht *B r a t a J o e d a*, waarvan de oorsprong reikt tot in Voor-Indië, waar het onder den naam *M a h a B h a r a t a* bekend is. Dit epos, dat dateert van de 15de eeuw v. Chr., bevat verhalen van goden en menschen, gegroepeerd om de beschrijving van de lotgevallen en den onderlingen strijd van de heldengeslachten der *Pandawa's* (de 5 zonen van *Pandoe*) met hun neven de *Korawa's*. De weigering der *Korawa's* om aan hun neven de helft van het rijk af te staan, werd tenslotte de aanleiding tot het uitbreken van den Grooten Strijd der *Barata's* (helden), die in de 15de eeuw vóór Christus zou plaats gehad hebben en waarin de *Korawa's* zoo goed als geheel ten onder gingen en door het geslacht der *Pandawa's* werden vervangen. (Zie pl. 5)

Behalve evenwichtigheid der compositie in de opstelling der figuren, zien wij in pl. 5 een vormelijk streng doorgevoerde *préséance*:

Rechts: de oudste der *Pandawa's* (*J o e d i s t i r a*), geflankeerd